

Тимощук О. В.

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ ГУСАРЄВА С. Д.
«ЮРИДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ»

Сучасне бачення наукової проблематики, присвяченої юридичній професії, виходить із того, що держава, її органи та установи у своїй діяльності керуються принципом пріоритетності прав та основних свобод громадян, створення належних соціальних умов для нормального, гідного існування людини. Це, у свою чергу, покладає обов'язок на державні правоохоронні та правозахисні структури працювати з високим рівнем відповідальності, на високому професійному рівні. Таким чином, у порядок денний внесено питання, що мають бути попередньо вирішені за допомогою засобів теоретичного прогнозування. Серед них такі, що присвячуються ефективності правового регулювання та ефективності професійної роботи правників, якісному наданню правових послуг населенню.

У першому розділі роботи автор монографії проаналізував широке коло літературних джерел, присвячених проблематиці юридичної діяльності, а також основні методологічні підходи, що використовуються сучасними науковцями, в результаті чого прийшов висновку про недостатність науково-теоретичної розробленості проблеми. Юридична діяльність як цілісне явище майже не вивчається сучасними науковцями, хоча за роки незалежності у правовому житті України відбулися значні зміни, пов'язані з деідеологізацією правосвідомості, посиленням індивідуальних начал у правовому регулюванні, піднесенням правового статусу особистості, розповсюдженням приватної власності та приватноправового інтересу у різних галузях народного господарства, комерціалізацією правових відносин тощо. Все вище зазначене тією чи іншою мірою вплинуло на порядок здійснення права на юридичну професію, на імідж та соціально призначення юристів взагалі. Тому окрім галузевих наукових розвідок, стверджується у монографії, є потреба у проведенні узагальнюючих комплексних досліджень, здатних виконати комунікативну функцію теоретичної науки, поєднати зусилля фахівців різних галузей правових знань.

Окрему увагу приділено історії правничої професії, хоча лише через призму історичних джерел. Здається, що такий авторський підхід є лише спробою системного опанування історичним матеріалом, виходячи з аналізу якого ми бачимо, що за мету ставилося розкрити лише джерела. Думається, що це лише заявка на перспективу, для якої автор залишає поле діяльності, або це постановка проблеми, у напрямку якої пропонується працювати іншим дослідникам. Новелою у цьому питанні вбачається те, що обрана методика дозволяє відділити проблематику римського права від проблематики юридичної діяльності. Окремо відшукуються прообрази сучасних професій, вказується на їх характерні властивості, форми здійснення тощо.

У зв'язку з цим, та з метою часткового подолання прогалини, що склалася у системі наукових знань, автором пропонується розглянути явище юридичної

діяльності у сталих традиціях, але через призму новітніх тенденцій, які формуються у сфері права, правового регулювання.

Другий розділ присвячено власно теорії юридичної діяльності. Проведено аналіз структури, виходячи із функціонального призначення явища, на підставі чого виділяються зміст, форма, типи тощо. Кожний із елементів структури наповнюється змістом, виходячи із аналізу сучасної дійсності, при цьому автором пропонується розмежування видів та підвидів кожного елементу. При висвітленні суб'єктів діяльності, об'єктів, засобів, мети автор не тільки узагальнює існуючі напрацювання, але й робить власні внески шляхом творчої інтерпретації теоретичного матеріалу, наведенням прикладів реального життя. На сторінках розділу можна також спостерігати аргументовану дискусію автора з іншими дослідниками, зокрема представниками теорії юридичної діяльності. По-новому розглянуто видову класифікацію видів юридичної діяльності. Зосереджено увагу на необхідності виділення двох специфічних форм її здійснення – навчальної та наукової, між якими існує тісний взаємозв'язок.

Методику діяльного підходу використано у третьому розділі при висвітленні характеристик юридичної практичної діяльності, де значну увагу приділено питанням суб'єктного складу. Практична діяльність юристів відбувається у жорстко регламентованому середовищі, тому її нормативність, визначеність, формалізованість є необхідними рисами. Пропонується ознаку нормативності використати й при проведенні наукової теоретизації, зокрема при висвітленні характерних ознак, типів, форм тощо. Разом з цим вказується, що серед ознак, які притаманні практичній діяльності юристів можна виділити ті, які походять не від фіксованого законодавцем образу або уявлень науковця, а від спостережень та досвіду власно практиків.

Принципова основа діяльності є однією із визначальних характеристик у будові її теоретичної моделі. Поряд з тим, що у літературі дане питання є доволі розробленим, привертає увагу спеціально-юридичний підхід, завдяки якому проаналізовано значну кількість нормативного матеріалу, в якому відбивається порядок фіксації принципу. На жаль юридична техніка законодавця у цьому питанні є поки не відпрацьованою, але зазначений недолік не позбавляє автора можливості щодо виявлення основних засад діяльності юристів шляхом використання різних способів тлумачення. Принцип існує навіть тоді, коли він прямо і не сформульований у законі. А тому його виявлення, пізнання та дотримання уявляються в якості проблеми.

У четвертому розділі зосереджено матеріал, який може бути корисним для галузі компаративних досліджень, що є актуальним для всіх галузей здійснення юридичної роботи. При чому такий аналіз є актуальним не тільки для України з огляду на інтеграційні перспективи європейської країн, поєднання освітянського простору та простору використання трудових ресурсів. Існуючий розподіл країн за ознакою їх належності до певного типу правової системи змушує нас враховувати даний факт при осмисленні проблематики особливостей юридичної роботи. У монографії зроблено спробу віднайти той ключовий омент, що є визначальним при

формуванні моделі особливостей юридичної діяльності, що заснована на типологічних ознаках правової системи.

Не менш значущими є здобутки, які присвячуються перспективам сучасної України, що разом надає роботі прикладного характеру, актуалізує зроблені висновки та запропоновані узагальнення.

Разом з тим, слід привернути увагу на окремі недоліки, що мають місце у роботі. З точки зору методології, розгляд окремо взятого правового явища через призму тенденцій розвитку правової системи є цілком виправданою методикою, яка дозволяє співставити ціле та частку, підійти до проблеми від загального до конкретного. Проте, не зовсім виправданим виглядає перевантаженість згаданого підрозділу матеріалом, присвяченим характеристиці самого поняття правової системи та типології правових систем сучасності. Ця інформація є загальновідомою і тому не потребує такого детального висвітлення. На мою думку, цей матеріал доцільно було подати у меншому обсязі. Зовсім не приділено увагу структурній характеристиці самого суб'єкта здійснення юридичної діяльності. З позиції потреб вдосконалення та розвитку останньої, такий аналіз варто було б зробити, тим більш, що система професійної юридичної освіти має отримати нові орієнтири навчально-виховної роботи, науково обгрунтовану модель випускника вищого закладу освіти.

Висловлені зауваження ніяким чином не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, її достатньо високий науковий та теоретичний рівень. Робота може успішно використовуватися для проведення галузевих досліджень, формування методологічних засад теорії юридичної діяльності, а також у ході навчально-виховного процесу викладачами, студентами. Необхідно звернути увагу й на ті елементи змісту, де автором зазначаються перспективи подальших досліджень, ставляться проблеми для їх попереднього теоретичного вирішення, що необхідно взяти до уваги послідовникам у розробці проблематики юридичної діяльності.

Пост упила в редакцію: 05.04.2006 г.